

4. Kravchuk, O.O. (2014). *Ecological and economic aspects for market development of energy crops for biological fuel production* (Thesis abstract of Cand. Sc. (Econ.), 08.00.06, Economy of Natural Resources and Environmental Protection). Instytut ahroekolohii i pryrodokorystuvannia NAAN, Kyiv, Ukraine.
5. Ryabov, G.A. (2005), Economic problems of biological fuel production and food security of Ukraine, *Elektricheskiye stantsii*, 7, 33–38.
6. Samoilik, M.S., Chudan, K.A. & Shulika, A.O. (2011). Evaluation of biological energy potential in Poltava region, *Visnyk PDAA*, 1, 36–42.
7. Samoilik, M.S. (2014). Risk assessment and threats of resource and environmental security of the region, *Biznes Inform*, 6, 185-192.
8. Shpychak, O.M. (2009). Economic problems of biological fuel production and food security of Ukraine. *Ekonomika APK*, 8, 11-19.

УДК 330.101+330.3:636
JEL Classification Q10

Улько Євгеній

к.е.н., доцент кафедри виробничого менеджменту та агробізнесу,
Харківський національний аграрний університет ім. В.В. Докучаєва, м. Харків, Україна
E-mail: Ulko7Evgeniy@gmail.com

ІНСТИТУЦІОНАЛЬНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ТВАРИННИЦТВА В УКРАЇНІ

Ulko Yevhenii

cand. sc. (econ.), assoc. prof. of department of production management and agribusiness,
Kharkiv National Agrarian University of V.V. Dokuchaev, Kharkiv, Ukraine
E-mail: Ulko7Evgeniy@gmail.com

INSTITUTIONAL PROVISION LIVESTOCK SUSTAINABLE DEVELOPMENT IN UKRAINE

Анотація

Актуальність. Спад виробництва продукції тваринництва пов'язаний з неподоланими проблемами, які є ядром структурної кризи даної галузі. Крім того вихід з економічної кризи тваринництва виявився досить ускладненим, а для соціально-економічної сфери села болючим. Нова реформаторська парадигма виведення вітчизняного АПК на новий поступальний шлях розвитку, яка передбачала глибинні зміни базових економічних принципів та опираючись на дію їх законів, не враховувала в повній мірі концепцію сталості, а безпосереднє вирішення такого роду проблем знаходилося поза увагою інституціоналізму.

Мета. Розвинути підхід щодо формування сталого розвитку тваринництва на засадах інституціонального забезпечення.

Методи. Дослідження проводилися на основі монографічного, абстрактно-логічного,

економіко-статистичного методів. Методологічним підґрунтям в опрацюванні матеріалу виступив діалектичний метод пізнання суспільно-економічних явищ.

Результати. Проаналізований стан розвитку сільського господарства в цілому та зокрема тваринництва в Україні за 1990-2014 рр. Ситуація з останнім вказує на неподоланність структурної кризи, відмічено, що певний час в галузі відбувалася деяка стабілізація, яка не стала базисом для сталого її розвитку. Установлено необхідність якомога швидких інституціональних змін задля сприяння сталому розвитку тваринництва України. Питання щодо сталого розвитку тваринництва розглянуто на базі аналізу організаційно-економічних та фінансових проблем цієї галузі. Розвинуто концептуальний підхід щодо сталого розвитку тваринництва на основі його інституціонального забезпечення.

Перспективи. Подальші дослідження в цьому напрямі слід здійснювати в обґрунтуванні основних факторів активізації розвитку тваринництва на засадах сталого розвитку.

Ключові слова: тваринництво, інституціональне забезпечення, інститути, норми, правила, структурна криза, сталий розвиток.

Abstract

Introduction. The decline of livestock production, which is the core of structural crisis in agricultural sector, is considered to be an unsettled issue. Besides, the process of passing the economic crisis in animal husbandry was quite complicated especially for socio-economic status of Ukrainian village. The new reforming paradigm, based on significant changes in main economic principles, is aimed to lead Ukrainian agrarian and industrial complex to its development. The paper reports on the concept of sustainability as an up-to-date issue, which was not taken into consideration by institutionalism.

Purpose. The aim of the article is to explore the approach to formation of sustainable development of animal husbandry, founded on institutional basis.

Methods. The paper applied the monographic, abstractly-logical and economic-statistical methods. Dialectal method of cognition of socio-economic phenomena was used as the methodological basis of research.

Results. The study demonstrated the process of development of Ukrainian agriculture and animal husbandry as well during the period of 1990 to 2014. The author concludes that there was a short-time stability in animal husbandry, which didn't result in further growth. The significance of urgent institutional mechanisms was highlighted in the paper. The sustainable development of animal husbandry in Ukraine is determined in the context of organizational, economic and financial problems of the agricultural industry. The conceptual approach to the sustainable development of animal husbandry, based on institutional background, was identified.

Discussion. The study demonstrated a need for future research in determining the activating factors of animal husbandry growth, based on its sustainable development.

Keywords: animal husbandry, institutional providing, institutions, norms, rules, structural crisis, sustainable development.

Аннотация

Актуальность. Спад производства продукции животноводства связан с непреодоленными проблемами, которые являются ядром структурного кризиса данной отрасли. Кроме того, выход из экономического кризиса животноводства оказался довольно осложненным, а для социально-экономической сферы села болезненным. Новая реформаторская парадигма вывода отечественного АПК на новый поступательный путь развития, которая предусматривала глубинные изменения базовых экономических принципов и, опираясь на действие их законов, не учитывала в полной мере концепцию устойчивости, а на непосредственное решение такого рода проблем не были использованы основы институционализма.

Цель. Развить подход к формированию устойчивого развития животноводства на основе институционального обеспечения.

Методи. *Исследования проводятся на основе монографического, абстрактно-логического, экономико-статистического методов. Методологическим основанием в обработке материала выступил диалектический метод познания общественно-экономических явлений.*

Результаты. *Проанализировано состояние развития сельского хозяйства в целом, и в частности животноводства в Украине за 1990-2014 гг. Ситуация с последним указывает на непреодоленность структурного кризиса, отмечено, что некоторое время в отрасли происходила некоторая стабилизация, но которая не стала базисом для устойчивого ее развития. Установлена необходимость быстрых институциональных изменений для содействия устойчивому развитию животноводства Украины. Вопрос по устойчивому развитию животноводства рассмотрен на базе анализа организационно-экономических и финансовых проблем этой отрасли. Развито концептуальный подход к устойчивому развитию животноводства на основе его институционального обеспечения.*

Перспективы. *Дальнейшие исследования в этом направлении следует осуществлять в обосновании основных факторов активизации развития животноводства на принципах устойчивого развития.*

Ключевые слова: *животноводство, институциональное обеспечение, институты, нормы, правила, структурный кризис, устойчивое развитие.*

Актуальність. З початком незалежності України, вітчизняна галузь тваринництва ввійшла на новий етап свого економічного розвитку. Перші реформи у даній галузі припадають на початок 90-х рр. ХХ ст. Корінна перебудова галузі, стала наслідком фундаментальних змін національної економіки, її переходу на ринковий тип господарювання. Тому закономірною є перебудова економічного укладу й тваринницької галузі.

Проте нормативно-правова база реформування вітчизняного сільського господарства занадто мало орієнтувалася та приділяла уваги питанню щодо структурної розбудови та реорганізації галузі тваринництва. В умовах швидкого, а подекуди катастрофічного погіршення макроекономічної кон'юнктури, зруйнованості та розладнаності старих економічних й господарських зв'язків, коли нові зв'язки ще не були сформованими, а відповідні товарні ринки лише створювалися, де через автарктичну політику попередніх десятиліть та відсутності досвіду щодо зовнішньоекономічної діяльності господарюючих суб'єктів, – галузь опинилася в коловороті проблем, які самотужки без організаційної, інвестиційної, інноваційної, матеріально-технічної підтримки держави була не спроможна подолати.

В той же час накопичені проблеми за цілий ряд років, а також стратегіями галузі не в повній мірі відповідали новим суспільно-економічним викликам. Безперечно важливою проблемою став різкий спад реальної купівельної спроможності населення, що вплинуло на ємність ринків тваринницької продукції, але одночасно, необхідні були суттєві кошти для технологічного переоснащення виробничої бази. Дані дилемні питання назріли повсюдно, що мало тотальний характер проявів у тваринництві.

Все це, врешті-решт, вплинуло на динаміку розвитку та в цілому на стан тваринництва. Між тим не повністю вирішене питання щодо приватної власності на засоби виробництва, де головним залишалася земля, стримувала появу господарств нового, ринкового типу. Цей процес структурної перебудови власності на засоби виробництва тривав до кінця 90-х рр., і більш активно розгорнувся вже на самому початку 2000-х рр.

Але на від мінну від рослинництва, тваринництво перебувало у вкрай тяжкій економічній ситуації і, навіть, після остаточного реформування земель та організації нових господарств. Ознаками цього видалися значні потреби в інвестиціях, висока ресурсозатратність, низький рівень фондоозброєності та фондооснащеності підприємств, відставання в освоєнні інновацій, а відсутність розвинутого ринку, її основної складової, конкуренції, призвело до двостороннього порушення системи ціноутворення на тваринницьку продукцію.

Відтак, спад виробництва продукції тваринництва пов'язаний з неподоланими проблемами, які є ядром структурної кризи даної галузі. Крім того, вихід з економічної кризи тваринництва виявився досить ускладненим, а для соціально-економічної сфери села болючим. Нова реформаторська парадигма виведення вітчизняного АПК на новий поступальний шлях розвитку, яка передбачала глибинні зміни базових економічних принципів та опираючись на дію їх законів, не враховувала в повній мірі концепцію сталості, а безпосереднє вирішення такого роду проблем знаходилося поза увагою інституціоналізму.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питаннями пов'язаними з методологічною основою та практичним забезпеченням розвитку галузі тваринництва, і, в тому числі, формуванням концепції її сталого розвитку, займалися видатні вчені-економісти серед яких варто зазначити В.Я. Амбросова, П.С. Березівського, В.І. Бойка, П.І. Гайдуцького, Т.Г. Дудара, М.М. Ільчука, М.В. Калінчика, М.Ф. Кропивка, І.І. Лукінова, В.Я. Месель-Веселяка, М.К. Пархомця, Б.Й. Пасхавера, П.Т. Саблука, В.І. Топіху, О.М. Шпичака та багатьох ін.

Проте питання, які окреслювали здатність вмотивування (втілення) інституціональних чинників, досліджень проблем інституціонального середовища та складових його елементів в розвитку тваринництва та в цілому сільського господарства, адаптації сільгосптоваровиробників до умов ринку та стабілізації їх фінансово-економічного становища, підвищення ринкової стійкості та конкурентоспроможності, відтворення ресурсного потенціалу на засадах інституціонального забезпечення знайшли широке відображення в наукових працях таких вчених, як: Т.В. Божидарнік, В.С. Дієсперов, Ю.Л. Лопатинський, М.Й. Малік, І.І. Червен, О.В. Шебаніна, О.Г. Шпикуляк та ін.

Теоретико-методологічною базою інституціоналізму є наукові праці в даному напрямі закордонних і вітчизняних вчених. Іноземними представниками даної економічної школи є О. Вільямс, Р. Коуз, У. Мітчелл, Д. Норт, В. Ойкен, М. Олсон, У. Ростоу та ін. Серед вітчизняних вчених варто виділити В.М. Гейця, А.А. Гриценка, П.М. Леоненка, А.А. Ткача [1], А.А. Чухно, П.М. Юхименка [2] та ін.

Незважаючи на вагомий вклад у концепцію сталого розвитку тваринництва вчених-економістів, в першу чергу, з питань аграрної економіки та, враховуючи необхідність її подальшої трансформації, виходячи з тенденцій розвитку даної галузі, варто відмітити, що подолання, і, як правило, позбавлення стримуючих умов пов'язано з гострою проблемою щодо інституціоналізації тваринництва на всіх його ланках. Останнє без глибинних знань з інституціоналізму практично здійснити буде не можливо. Отже, посилення інституціонального впливу є закономірним процесом щодо сталого розвитку

тваринництва України, позбавлення суттєвого впливу структурних кризових явищ і переходу на нову типологію відносин у даній галузі.

Мета. Розвинути підхід щодо формування сталого розвитку тваринництва на засадах інституціонального забезпечення.

Методи. Дослідження проводилися на основі використання монографічного, абстрактно-логічного, економіко-статистичного методів. Методологічним підґрунтям в опрацюванні матеріалу виступив діалектичний метод пізнання суспільно-економічних явищ.

Результати. Щоб зрозуміти економічні процеси та тенденції розвитку тваринництва в контексті формування сталої його концепції, варто розглянути сутність даної дефініції, яка до загальнонаукового обігу ввійшла ще не так давно, а саме у 1987 р., коли вийшла в світ наукова публікація доповіді “Наше спільне майбутнє”. Як зазначають дослідники [3, с. 29], під сталим розвитком слід розуміти такий розвиток, який задовольняє потреби теперішнього часу, але не ставить під загрозу здатність майбутніх поколінь задовольняти власні потреби. Дана концепція цивілізаційного розвитку виникла в якості відповіді на назрілі проблеми, які були викликані протиріччям, що зародилося в надрах поглиблення конфліктності людства з біосферою в результаті використання пагубних для екології господарських укладів.

Тобто для зменшення негативного впливу людства на природу, поліпшення її стану, важливо всіляко прагнути до бережливого використання наявних у виробництві ресурсів, упроваджувати системи раціонального та ощадливого їх використання, активно переходити на екологічно безпечні технології виробництва сільськогосподарської продукції. Вона є вкрай актуальною й для галузі вітчизняного тваринництва, оскільки проблеми в забезпеченні даної галузі продовольчими ресурсами одні із найскладніших. Як зазначає А.А. Івашура, першою й найважливішою функцією сталого розвитку є забезпечення продуктами харчування населення [4, с. 495].

В результаті структурної кризи ще на початку 90-х рр. ХХ ст., спад виробництва продукції тваринництва є відчутним й до тепер (табл. 1).

Таблиця 1

**Виробництво продукції тваринництва в Україні за 1990-2014 рр.
(усі категорії господарств)***

Продукція	Роки				2014 р. у % до:		
	1990	2000	2010	2014	1990	2000	2010
Вирощено в живій вазі, тис.т	6465,0	2278,0	2936,7	3215,2	49,7	141,1	109,5
у т.ч.: ВРХ	3248,1	1090,1	653,8	576,4	17,7	52,9	88,2
свині	2097,8	841,8	915,5	1017,0	48,5	120,8	111,1
птиця	940,1	264,9	1278,8	1547,6	164,6	в 5,8 разів	121,0
вівці та кози	99,3	39,0	40,7	27,4	27,6	70,3	67,3
Молоко, тис.т	24508,3	12657,9	11248,5	11132,8	45,4	88,0	99,0
Яйця, млн шт.	16286,7	8808,6	17052,3	19587,3	120,3	в 2,2 рази	114,9
Вовна, т	29804,0	3400,0	4192,0	2602,0	8,7	76,5	62,1
Мед, т	50858,0	52439,0	70873,0	66521,0	130,8	126,9	93,9

*Складено автором на підставі даних [5, с.112-114]

Як видно з даних табл. 1, найбільш негативні прояви кризи, відмічаються в таких галузях та виробництвах тваринницької продукції, як вирощування ВРХ на м'ясо (м'ясне та м'ясо-молочне скотарство) – 17,7% у 2014 р. порівняно з 1990 р., вирощування на м'ясо овець та кіз (вівчарство та козівництво) – 27,6%, а також вирощування на м'ясо свиней (свинарство) – 48,5%. Не в кращому становищі перебуває й виробництво молока (молочне та молочно-м'ясне скотарство), де обсяг валового виробництва у 2014 р. становив 45,4%, порівняно із 1990 р., тобто відбулося зменшення виробництва молока за усіма категоріями господарств порівняно з 1990 р. більше ніж в два рази. В скрутному економічному становищі знаходиться виробництво вовни, обсяги валових настригів шерсті становлять лише 8,7%, порівняно із 1990 р., або в 11,5 разів зменшилось за досліджуваний період.

Незважаючи на суттєвий спад валової продукції тваринництва (рис. 1), за 1990-2014 рр. відмічається й позитивна тенденція в розвитку деяких галузей, в яких виробництво продукції за обсягами не лише відновилося, а й перевищило рівень 1990 р. В першу чергу це стосується птахівництва та бджільництва.

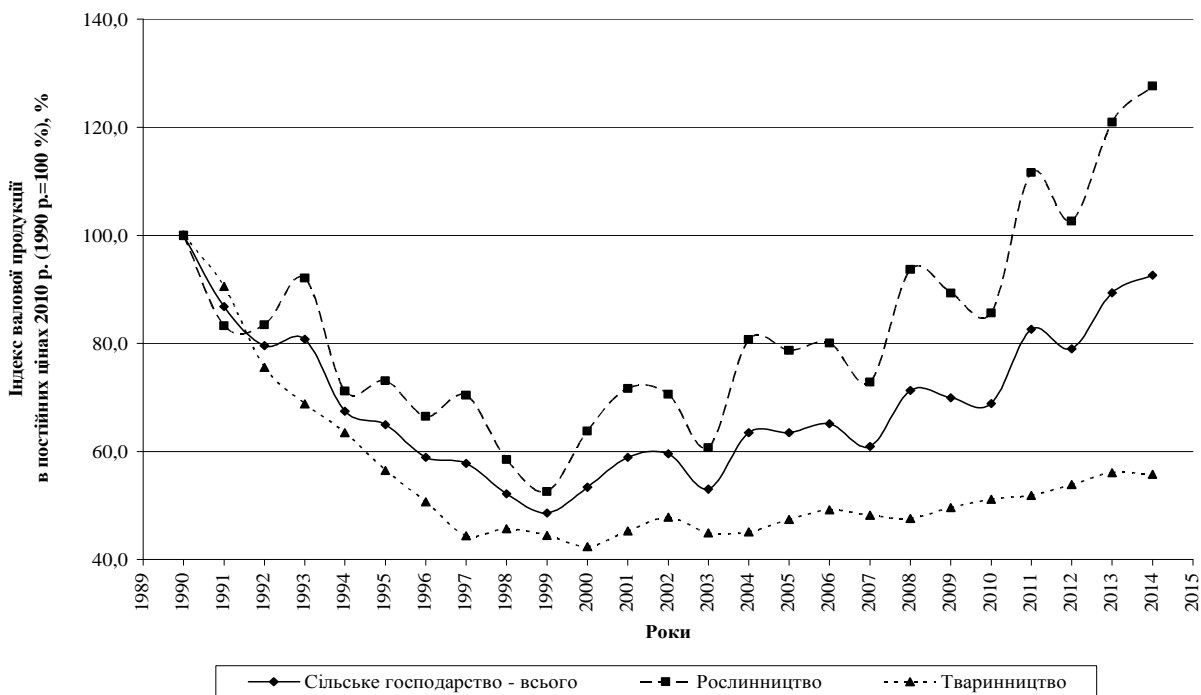

Рис. 1. Зміни валової продукції сільського господарства та його галузей в Україні за 1990-2014 рр. (1990 р. = 100 %), % [5; 6; 7]

З огляду на це, можна говорити, що вигодонабувачем від проведених реформ сільського господарства сьогодні, переважно, є рослинництво. Незважаючи на присутні значні коливання врожаїв і в переважній більшості нераціональні структури землекористувань, саме дана галузь вийшла на рівень 1990 р. і його врешті перевищила. При цьому, ситуація з тваринництвом засвідчує зовсім інший характер і динаміку розвитку галузі.

Як показано на рис. 1, обсяги валової продукції тваринництва в постійних цінах 2010 р., не досягли й 60% до рівня 1990 р. Крім того в тваринництві із значним

запізненням розпочалося поступове нарощення виробництва продукції. Враховуючи наступний спад після деякого, незначного підйому, який, в тому числі, був викликаним розподілом майнових паїв і продажем на початку 2000-х рр. сільськогосподарськими підприємствами худоби для населення, про нарощення обсягів можна вести мову починаючи з 2004 р. Дана теза підтверджується й даними рис. 2.

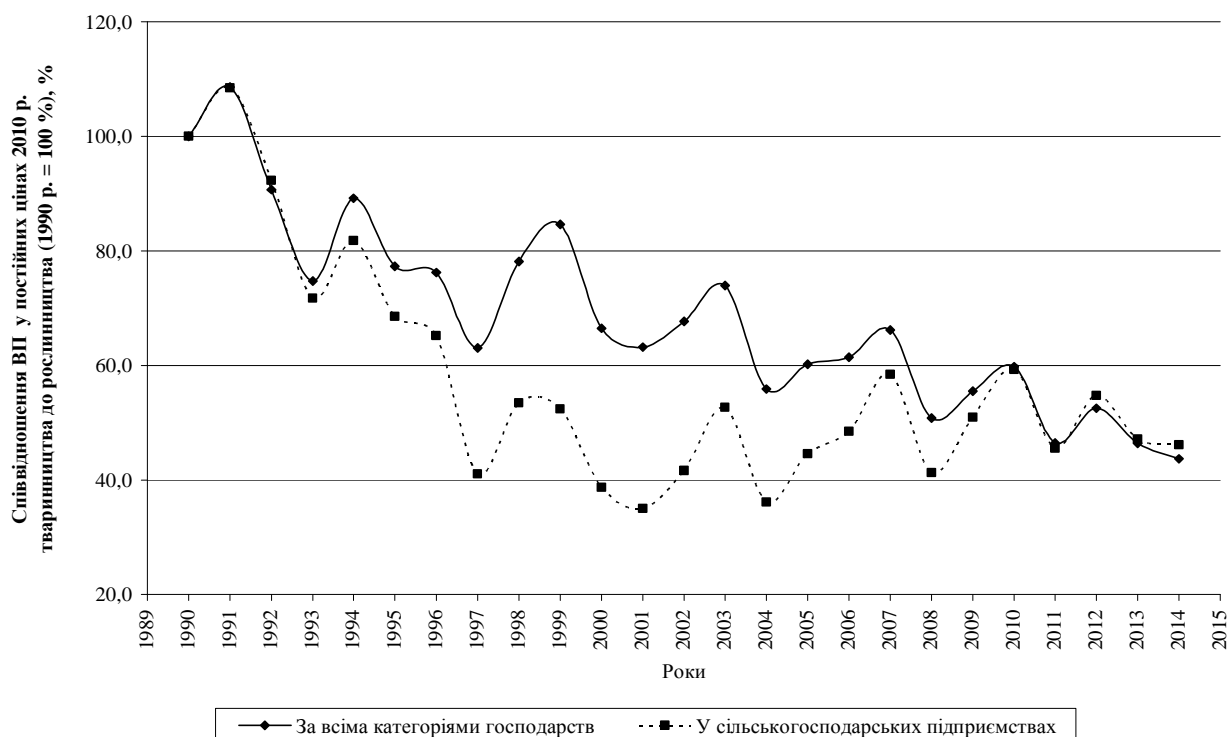

Рис. 2. Зміна величини співвідношення ВВП у постійних цінах 2010 р. між галузями тваринництва та рослинництва в цілому та в сільськогосподарських підприємствах України за 1990-2014 рр. (1990 р. = 100 %), % [5; 7, с.44; 6, с.5]

З рис. 2 видно, що найбільше відхилення між обсягами валової продукції тваринництва й рослинництва в сільськогосподарських підприємствах було досягнуто починаючи з 1997 р. включно по 2004 р. Вже в наступних роках дана розбіжність почала зменшуватися. Тобто між категоріями господарств стало зберігатись певне пропорційне збалансування. Загалом, збереження пропорцій розвитку господарюючих суб'єктів галузі є одним із ключових елементів для формування її сталого розвитку.

Між тим розвиток галузі повинен характеризуватися й динамікою процесів, які впливають на його тенденцію. Тобто, якщо спостерігаються позитивні процеси у галузі, то тенденції її розвитку матимуть підвищувальний характер, і навпаки, при посиленні негативних проявів, зворотній напрям. Зважаючи на це, тенденція розвитку тваринництва свідчить про вкрай незадовільне його становище. На рис. 2 чітко проявляється спадна тенденція як за усіма категоріями господарств, так й в сільськогосподарських підприємствах. Між тим, якщо в сільськогосподарських підприємствах, розбалансування галузей почало ліквідуватись з 2004 р., то на жаль, для всіх категорій господарств галузі, загалом, переважає вплив несприятливих факторів, що погіршують стан

тваринництва.

Позитивною дією характеризуються показники продуктивності в галузі тваринництва (табл. 2).

Таблиця 2

Продуктивність худоби та птиці в сільськогосподарських підприємствах України за 1990-2014 рр.*

Показник	Роки					2014 р. до 1990 р., %
	1990	1995	2000	2010	2014	
Середньодобові прирости великої рогатої худоби на вирощуванні, відгодівлі та нагулі, г	431	259	255	461	525	121,8
Середньодобові прирости свиней на вирощуванні та відгодівлі, г	229	117	120	375	481	в 2,1 рази
Середньорічний надій молока, кг/гол ¹⁾	2863	2204	2359	4082	4508	157,5
Середня річна несучість однієї курки-несучки, шт.	214	171	213	281	276	129,0
Середній річний настриг вовни від однієї вівці, кг ¹⁾	3,4	2,9	3,0	3,4	3,0	88,2

* Джерело [5, с.118; 8].

¹⁾ За усіма категоріями господарств

Саме підвищення продуктивності худоби та птиці в сільськогосподарських підприємствах відіграло позитивний вплив на подолання розбіжностей за співвідношенням у валовому виробництві тваринництва та рослинництва між категоріями господарств. Проте цей якісний фактор, як добре видно з рис. 2, не став каталізатором у зміні загального тренду розвитку тваринництва на пропорційних, збалансованих засадах. Звідси, натомість зародження сталого розвитку тваринництва, відбувається поступове погіршення пропорцій між основними галузями сільського господарства. Валове виробництво рослинницької галузі останніми роками більш ніж у два рази перевищує аналогічний показник у тваринництві. А якщо враховувати паритет співвідношення між двома галузями, тваринництвом і рослинництвом, який на 1990 р. був прийнятий за 1,00, то вже в 2014 р. він становив лише 0,44. Тобто за 1990-2014 рр. паритетність розвитку тваринництва значно погіршилася, порівняно з розвитком рослинництва.

Закономірно, що на такий стан речей, вплинули економічні фактори. Одним із найважливіших з них є рентабельність виробництва продукції, який наведено в табл. 3.

У результаті збитковості виробництва тваринницької продукції та в цілому й тваринництва – це призвело до занепаду галузі, що на поверхні відображається в спаді обсягів виробництва та відставанні в галузевих пропорціях розвитку сільського господарства. Поліпшуватися ситуація з економічних причин стала з середини 2000-х рр. ХХ ст., коли галузь тваринництва стала прибутковою, а її рівень поступово став збільшуватися. Проте, в галузі існують досить суттєві проблеми, які стримують її загальний розвиток, що можна побачити й на даний час за збитковістю деяких видів тваринницької продукції.

Таблиця 3

Рівень рентабельності (збитковості) виробництва продукції тваринництва, галузі та сільського господарства в Україні за 1990-2014 рр. (в сільськогосподарських підприємствах), %*

Продукція	Роки						
	1990	1995	2000	2005	2010	2013	2014
ВРХ на м'ясо	20,6	-19,8	-42,3	-25,0	-35,9	-43,3	-35,9
Свині на м'ясо	20,7	-16,7	-44,3	14,9	-7,8	0,2	5,6
Вівці та кози на м'ясо	2,3	-31,9	-46,4	-32,1	-29,5	-42,8	-52,2
Птиця на м'ясо	17,0	-18,4	-33,2	24,9	-4,4	-10,0	-15,4
Молоко	32,2	-23,2	-6,0	12,2	17,9	13,6	11,0
Яйця курячі	27,3	36,5	10,6	23,5	18,6	47,6	58,8
Вовна	-2,4	-61,3	-75,8	-72,8	-82,2	-72,7	-75,1
Тваринництво - всього	22,2	-16,5	-33,8	5,0	7,8	11,3	13,4
Сільське господарство	42,6	13,6	-1,0	6,8	21,1	11,2	25,8

* За джерелом [5, с.52-54]

Для забезпечення сталого розвитку тваринництва необхідно впроваджувати, насамперед, передові системи годівлі, відпочинку та утримання тварин. Не менш гострим залишається посилення уваги в питанні породоутворення, як одного із важливих факторів при розв'язанні проблем ефективного використання ресурсів галузі [9].

Як зазначають вчені [3, с. 227], між інституціональними перетвореннями та забезпеченням сталого розвитку сільськогосподарського виробництва існує взаємозв'язок. Тобто інституціональне забезпечення повинно стати базовим компонентом при формуванні сталого розвитку тваринництва. Інституціональний чинник є одним із факторів ресурсозбереження, без якого сталий розвиток неможливо реалізувати, оскільки це є його концептуальною основою.

Звідси, вчені [10, с. 226] стверджують, що активізація або гальмування процесів ресурсозбереження на різних рівнях управління значною мірою залежить від особливостей сформованого господарського механізму, що забезпечує організацію, планування, регулювання, стимулювання, контроль ресурсозберігаючих процесів. У цьому контексті М.С. Богіра зазначає, що господарський механізм управління розвитком сталого землекористування є системою інституціональних, правових, організаційних, соціальних, екологічних та економічних методів [11, с.59].

Отже, для формування сталого розвитку тваринництва обов'язковим завданням повинно бути врахування інституціонального забезпечення, а відповідна активізація факторів, у тому числі, розвиток та впровадження ресурсозберігаючих технологій, є його науково-технічною основою.

Висновки і перспективи. Спад обсягів виробництва продукції тваринництва та погіршення пропорцій її розвитку є наслідками, які пов'язані із ще не до кінця з подоланими причинами структурної кризи. Незважаючи на тривалий трансформаційний період переходу тваринництва до ринкових умов господарювання, а також певний період відносної стабілізації, це не послугувало якісним підґрунтям у формуванні його сталого

розвитку.

Подальші дослідження в цьому напрямі слід продовжувати в напрямку обґрунтування основних факторів активізації розвитку тваринництва на засадах сталого розвитку.

Список використаних джерел

1. Ткач, А.А. Інституціональна економіка. Нова інституціональна економічна теорія [Текст] / А.А. Ткач. – К.: Центр учбової літератури, 2007. – 304 с.
2. Чухно, А.А. Інституціонально-інформаційна економіка [Текст] / А.А. Чухно, П.М. Леоненко, П.І. Юхименко; за ред. акад. НАН України А.А. Чухна. – К.: Знання, 2010. – 687 с.
3. Данилишин, Б.М. Економіка природокористування: Підручник [Текст] / Б.М. Данилишин, М.А. Хвесик, В.А. Голян. – К.: Кондор, 2010. – 465 с.
4. Івашура, А.А. Екологічні проблеми сільськогосподарського виробництва [Текст] / А.А. Івашура // Сільськогосподарська екологія: навч. посіб. для ВНЗ за заг. ред. В.О. Головка, А.З. Злотіна, В.Л. Мешкової. – Х.: Еспада, 2009. – 624 с.
5. Сільське господарство України: стат. збірник за 2014 рік [Текст] / Державна служба статистики України; відпов. за вип. О.М. Прокопенко. – К. – 2015. – 379 с.
6. Валова продукція сільського господарства України (у постійних цінах 2010 р.): стат. збірник за 1990-2010 рр. [Текст] / Державна служба статистики України; за ред. Н.С. Власенко. – К. – 2012. – 48 с.
7. Сільське господарство України: стат. збірник за 2013 рік [Текст] / Державна служба статистики України; відпов. за ред. Н.С. Власенко. – К., 2014. – 390 с.
8. Тваринництво України: стат. збірник за 2014 рік [Текст] / Державна служба статистики України; за ред. Н.С. Власенко. – К., 2015. – 211 с.
9. Рубан, Ю.Д. Глобальные проблемы в животноводстве и направления их решения [Текст] / Ю.Д. Рубан. – Харьков: Эспада, 2012. – 240 с.
10. Мельник, Л.Г. Економіка природних ресурсів [Текст] : навч. посіб. / Л.Г. Мельник, І.М. Сотник, О.Ю. Чигрин. – Суми: Університетська книга, 2010. – 348 с.
11. Богіра, М.С. Землекористування в ринкових умовах: еколого-економічний аспект. [Моногр.] [Текст] / М.С. Богіра. – Львів: Львівський національний аграрний університет, 2008. – 225 с.

References

1. Tkach, A.A. (2007). *Institutional'na ekonomika. Nova instytucional'na ekonomichna teorija* [Institutional Economics. New institutional economic theory]. Kyiv : Center of educational literature.
2. Chuhno, A.A., Leonenko, P.M., Juhymenko, P.I. (2010). *Institutional'no-informacijna ekonomika* [Institutional Information Economy]. Kyiv, Ukraine: Knowledge.
3. Danylyshyn, B.M., Khvesyk, M.A., & Holian, V.A. (2010). *Ekonomika pryrodokorystuvannia* [Environmental Economics: Textbook]. Kyiv, Ukraine: Condor.
4. Ivashura, A.A. (2009). *Ekolohichni problemy sil'skohospodars'koho vyrobnytstva* [Ecological problems of agricultural production. Agricultural Ecology: Textbook]. Kharkov, Ukraine: Espada.
5. State Statistics Service of Ukraine (2015), "Sil's'ke hospodarstvo Ukrainy: 2014. Stat. zbirnyk"[Agricultural of Ukraine 2014. Statistical yearbook], Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy, Kyiv, Ukraine.
6. State Statistics Service of Ukraine (2012), "Valova produktsiia sil'skoho hospodarstva Ukrainy (u postijnykh tsinakh 2010) 1990-2010. Stat. zbirnyk" [Gross agricultural output of Ukraine (at constant prices 2010) 1990-2010. Statistical yearbook], Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy, Kyiv, Ukraine, 48.
7. State Statistics Service of Ukraine (2014), "Sil's'ke hospodarstvo Ukrainy: 2013. Stat. zbirnyk"[Agricultural of Ukraine 2013. Statistical yearbook], Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy, Kyiv, Ukraine, 390.
8. State Statistics Service of Ukraine (2015), "Tvarynnytstvo Ukrainy 2014. Stat. zbirnyk" [Animal production of Ukraine 2014. Statistical yearbook], Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy, Kyiv, Ukraine, 211.

9. Ruban, Ju.D. (2012). *Global'nye problemy v zhivotnovodstve i napravlenija ih reshenija* [Global problems in animal husbandry and the direction of their solutions]. Kharkov, Ukraine: Espada.
10. Mel'nyk, L.H., Sotnyk, I.M., & Chyhryn, O.Yu. (2010). *Ekonomika pryrodnykh resursiv* [Economics of Natural Resources]. Sumy, Ukraine: University Book, 348.
11. Bohira, M.S. (2008). *Zemlekorystuvannia v rynkovykh umovakh: ekoloho-ekonomichnyj aspekt* [Land use in market conditions, environmental and economic aspect]. Lviv, Ukraine: Lviv National Agrarian University.

